

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštnino vred
iz v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . . . 3 fl.
" pol leta . . . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . . . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . . . 2 fl. 50 k.
" pol leta . . . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . . . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 80 k.

Štv. 33.

V Mariboru 28. novembra 1867.

Tečaj I.

Društvo sv. Mohorja in Debeljakova zapuščina.

Kar nam je „Slovenec“ tako nenadoma vmrl, povsod se čuje med mlajšo inteligencijo našega naroda, kamorkoli se pride: Velikega politiskega javnega organa nam je treba, kakor vsakdanjega hruba, to je vendar sramota, da v sedanjem tako važnem politiskem času slovenski narod ni v stanu politiskega dnevnika na noge spraviti, med tem ko imajo naši brati Hrvatje 3 dnevnik!

Potrebno takega popolnoma na vse strani neodvisnega organa se dan za dnevom bolj čuti, ako se vidi, kako se naša sedanja glavna politiska reprezentacija, naši poslanci na Dunaju cepajo in politiko brez vsake ideje, brez načela, brez medsobnega sporazumljenja terajo, kakor barka sredi črnega morja brez vsega kormila. Vse to morebiti počeni od nesrečnega glasovanja za adresu do zadnjih še bolj nesrečnih Klunovih govorov se ne bi bilo dogodilo, ali vsaj ne v tolikej meri, ako bi bili imeli ostro pisan, politiski organ. — Kdo pa nam more pomagati iz te zadnje, iz te prvotne, antidiluvialne krnice, da smo mi Slovenci, kar se politiskega glasila tiče, v današnjem času še zmirom na tej stopinji skoraj kot pred 48. letom?

Za zdaj rečem v kratko: samo in izključivo društvo sv. Mohorja. — Zakaj in kako bodem precej razložil.

Že letos mesca julija so zbirali izvrstni štajerski rodoljube glavnico od 10.000 fl. za vtemeljenje narodne tiskarni v Mariboru in podpisalo se je res pri njih precej tisoč, tako da se je manjši del naloge bratom prepustil iz Kranjskega, kjer se pa ni niti — eden krajcer podpisal!! Mislili so si štajerski rodoljube, ako imamo narodno tiskarno, ktera bi brez dobička delala, odpadejo precej 2 tretjini stroškov za podvzetje lista in časnik je precej na nogah. — Zdržavala bi se narodna tiskarna izvrstno o društvu sv. Mohorja, „slov. Glasniku“, „prijatlju“ itd., ker iskalo bi se samo toliko dohodka, da bi se tiskarna v redu držala. V Ljubljani so na te predloge odgovorili: To bi bilo lepo, krasno, koristno, rodoljubno, ali — ali glavni politiski organ mora vendar biti v glavi Slovenije v Ljubljani. — Dobro, rečejo podvzetni Štajerci, mi smo tudi že zdavnej tega mnenja, nas bode nezrekljivo to veselilo, le naredite ga! — pa dozdej smo zastonj čakali, zarad tega mislimo na vsaki način v Mariboru kaj napraviti. — Spet so se Štajerci kot stari Grki pred Trojo za ladje vsedli, lule nabasali in tobak pili strpljivo čakaje, kaj bodo moške v glavi Slovenije skuhal. V beli Ljubljani se je od neke strani reklo mlajši narodni inteligenciji: moške zberite se, posvetujte se zarad programa, osnovanja in vredništva lista, materijalni pripomočki so vam že zagotovljeni, ti vas kar čakajo. — Mladi rodoljubi neleni se zberejo v čitalnici, naredijo za to odbor, izvolijo si predsednika, perovodja in začnejo marljivo seje za to držati. — Naredijo izvrsten program, preknasen načrt za vredjenje dotičnega vredništva in korespondencijo, pišejo v neko slov. mesto po vrednika, ki tudi pride. Vse je bilo v naj lepšem redu. Prišel sem ravno takrat v Ljubljano popotovaje iz Italije, srce mi je veselja igralo mislečemu, da bom gotovo 1. broj „slovenskega juga“ — tako je bilo dete pred porodom krščeno — saboj v Beč odnesel. — Ali gledali so se od početka moške srdito, ko jim predsednik odbora ad hoc naznani, da nima nikjer niti duba niti sluha o materijalnih sredstvih, da so izginbli kot kafra — ali nazadnje so se smejali enaki starorimskim agurom, kadar so se priprav-

ljali s petelin, kokoši in kopuni prerokovati, ker so vedeli, pri čem da so. — Ko sem odrinol spet v Beč, vzel sem namesto 1. broja „slov. juga“ stari broj Laibacherice“ z vvodnim člankom vzetim iz „Augsb. Allg. Ztg.“ kako bi se dali vsi Jugoslovani zatreti in Turki ojačati, — in v vagonu sem v debelo tiskanega Mitat - pašata svojo veroneško salamo zavil. — Tako so spet delali v beli Ljubljani politiski časnik, kakor zidajo naši bratje Srbi v Belemgradu narodno gledišče že od 1836. leta, pa mu še do danes niso temelja položili! Se ve, za početek dobrega politiskega lista ni treba samo primerne naslova, lepega programa in krasnega načrta za organizacijo vredništva in dopisovalstva, nego tudi naj manjše 1000 gold. za začetek, ako je že skrb zarad tiskanja in jamčevine ali kavcije popolnoma na strani. Prvo so napravili vroči mlajši rodoljube, poslednje pa — nervum rerum gerendarum — ali po domače denar pa starši moške tiščije pod paleem, ki bolj hladokrvno mislijo.

(Dalje prihodnjije.)

A. Kremplj.

(Poskus živetopisne črtice.)

(Dalje.)

Okolica sv. Petra pri Radgoni je bila zibel omenjenemu, še živočemu g. Danjku, narodivšemu se 1787 l., in Antonu Kremplju, kateri je 1790 l. beli svet ugledal v Črešnjevih ravno ob cesti vodeči v Radgono. Nežen mladič kažoči v domači učilnici prebrisanu glavo poslan je bil v Maribor, da se ondi posveti naukom, kateri vodijo v bogoslovnico, in odtod v dušno pastirstvo. Za one dobe je malokdo iz prostega ljudstva mislil na drug stan, in roditelji niso poznali med učenejšo vrsto ljudi drugega prijatelja za se, nego duhovništvo; posvetujaci so strastno objemali tujstvo, iz misli puštvivši narodnost slovenskega očeta in matere. V četrtem razredu je mladi dijak moral srečno reči mariborski gimnaziji zarad nezatne prokšenosti, napravil si je namreč v učilnici papirnato brado, in v spričevalo se mu je zapisalo kakor vzrok, da je odpuščen: papiream sibi barbam fecit (napravil si je papirnato brado). Iz tega se jasno vidi, kako ostro so imeli dijake v oni dobi, jaz bi priložil, nespametno ostro; toda ni se čuditi, vsaj bister um, modro in svobodno vodstvo, skrb za pravi dušni razvoj niso bivali onda v učilnicah, marveč menje razborni strahonje po vojaškem kopitu. Rečena dečinska predznost zasluži neko primerno kazen ali posvarilo, nikar izključenja, čemur mora pritegnoti vsak razumen, nepristran in le nekoliko olikan človek; toda kocka je padla in Tonček je odrinol v nemški Gradec, da ondi najde milost in sme nauke nadaljevati, kar se je tudi spolnilo. Od 1811 — 15. nahajamo Krempljuna v graškem bogoslovnem semenišču kot bogoslovca, kjer je marljivo se učil in skrbno spisaval, kaj? Jegov součenec g. Pirkar, še živoči župnik pri sv. Bolfanku na Kogu poleg Štridave pravi: Zdi se, da je zlagal same slovenske povedi, pesmi in druge primerne in potrebne sestavke; sredstva je rabil naj več iz akademiške knjižnice in odinod. To očitno kaže, da je treba zgoda početi se pripravljati vsakteremu bodočemu pisalcu, ako hoče dognati le do nektre stopnje potrebne dovršenosti, da je treba v mladosti nabirati si podatke in obilno tvarine, o kateri se v godnejših letih leže modreje razsojuje; v mladosti je treba znanstveni krog širiti, da se pozneje zamore

obširnejše in priličnejše gibati. — Moška doba sodi. Navedeni součeneec mu je pomagal pisati učno tvarino, za kar je marsikterokrat našel v obednici krožico vina pripravljeno. Kremplj je bil vselej tih, držal se je na tenko prepisanega reda, le včasih dobre volje soči zagrizel se je v kakega Nemca, a pri tem obilno podnoskoval pikeče se smeje, in ravno, ako je ktereга prilično presuknol, ovajal je veselost. Vedro znamenje, da je že onokrat čutil, odkoder sever brije na našo narodnost. Na kvar ni hotel nikomur biti, sree mu je bilo vsmilečno; z nikomur ni bil v preprijaznem prijateljstvu, kar se lahko razloži iz tega, ker on je imel vrh rednih nauk še drugo nalogo, za katero sta jegov um in srce gorela, in ktere naj več jegovih tovaršev ni razumelo. Mimogrede bodi omenjeno, da so součenci našega Oroslava v semenišču posmehovali videči, da je v svobodnih urah prebiral slovenska dela, vsaj celo na pamet se učil ruski slovar, toda gluho-klaščem se je dično odgovorilo: jaz se to učim vrh rednih predmetov, ktere menda bolje znam nego kteri vas šupeljakov. Na zdravje! kdor išče, najde. Prazne reči brbrati je velika zguba in potrata kratkega pa zlatega časa; boljše je vselej več misliti a manje govoriti, in to kar prebesedi, umno in pametno. Za svojega učilniškega življenja bil je K. ne samo dijak, nego tudi vojak, umel je meč urno sukati in puško uročno rabiti. V tretjem bogoslovskem letu prijel je više redove 1814 l. in 1815 zapustivši vseučilnišče nastopil je dušno pastirstvo naj prvle pri Svetinjah blizu Ljutomeru med krasnimi vinskimi goricami; našel je ondi častnega g. župnika M. Jaklina, potlanjega dekana v Ljutomeru; umrvešega 1848 l., čegar spomin se dobro glasi med narodom. Pri Svetinjah sta se vsaki den uro vadila z gospodom župnikom v slovenščini, ter pri obedu prijazno razgovarjala o uspehu svojega delovanja. Prvi župnik nedopovedljivo deluje na mladega iz semenišča prisedšega duhovnika, bodi si za napredek, pa tudi inači, ako mladenec nastopivši pastirstvo nima železnega značaja in razložne omike. Vaja v domačem jeziku je bila ne samo v oni dobi silno potrebna, nego tudi den denešnji, da ne rečem krivo, naj manje pri štirih petinah naše gospode, ki mora vsak teden nastopiti govorišče, ter bi morala narodu vzor biti v besedi, nikakor pa kvaritelj in grditelj našemu lepemu jeziku in sebi na sramoto. Prebiranja, učenja in razgovaranja je silno treba. Naš društveni jezik, dokler smo Slovenci, mora biti slovenski v manjših in velikih shodih, vsaj konci tega nam ne more in ne sme prepo-vedati njen, da si od peklenske hudobe izvirajoči ukaz, nijena crkvena ali posvetna oblast, da si ima vse črne lastnosti; nijena nemška ali nemškutarska sila, da si odpira vse Slovence požreti hoteče zrelo na troje stržaje. Kdor sam svojega materinskega jezika ne čišla in v tem samega sebe ne štuje, ni druga vroden, nego da ga zaničuje vsak poštenjak, da ga gazi in tlači sovražnik, ter pogostoma naprežuje v žuleči jarem kakor izmet nedostojen človeške časti. S takimi spakami se naj bliže mejaši odpadništvo, ktero mora vsak pošten, umen in olikan človek v isto vrsto staviti z grdim početjem Jude Iskariota. Da tudi tenjo te napake odrinemo, bodimo vselej neprestrašeni korenjaki v slovenski besedi pred crkvenim in posvetnim uradom, kakor v vsakem društvu domačem, ponašajmo se z materinščino po primeru drugih naobraženih narodov; značajnost čišla in se ji čudi tudi divjaštvo, hlinavost pa je pesja lastnost.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Za sadjorejce.

Globoko je mene in gotovo vsakega sadjorejca, v srce razveselil gosp. Dr. Razlag-ov sostavek u 23. listu „Slovenskega Gospodarja.“

Kdor sebi in svojim sosedom boljših časov poželuje, t. j. manj skrbi za vsakdanji kruh in vsakovrstne davke in plačila, si mora ne samo od ene, tem več od vsih mogočnih strani pomoči iskati, in drugim priporočati: podučenje iz ust modrih, izučeni in praktično omikanih možev, prebiranje knjig in časopisov, ki so nalašč za to ali ono podučenje pisani; potem pa, kar se je teoretično naučil, naj vsaki tudi praktično delati se vadi, in dovršiti poskuša.

Ena teh strani, od kterih poboljšanje slabih časov, zaplljivo pričakovati smemo, je za naše slovenske kraje sadjoreja. O njeni koristi nas lahko prepriča ne samo zgor omenjeni gosp. Dr. Razlagov sostavek, ne samo, kar sem jaz

u I. pogl. „Kratki nauki za sadjorejo“ str. 3. 4. in 5. povedal, in kar se je gostokrat že o tem v naših „Novicah“ pisalo in bralo; tem več kdor le slep ni, in nekoliko po svetu pogleda, lahko koristi umne sadjoreje spozna; toraj ne bom danes o tem vode v morje nosil.

Ker pa ravno v jeseni in po zimi kmetje nekoliko več časa imajo, kakor v spomladi, mislim, da ne bo od več, jih spomniti, kaj sadjorejec v jeseni in po zimi storiti mora, da bo za spomladanska opravila vse za sadjorejo potrebnega zdaj že pripravil.

Dobro bi morebiti bilo, ko bi nam hotel „Slovenski Gospodar“ od mesca do mesca kratko naznanjati, ktera opravila kmetje vsaki mesec ne samo v sadjoreji, tem več v vseh posameznih kmetovavskih opravilih storiti morajo, da kmetovanje napreduje. *) Naj bo meni dovoljeno, za zdaj le nekaj samo spomniti.

Natura gre v jeseni počivat, ali za sadjorejca se začne že novo leto; on ne sme počivati, komaj si sme nekoliko od dahnoti.

Kdor je spomladi jame za nove sadeže izkopal, naj požlahnjena drevesca zdaj, dokler še preveč ne zmrzuje, o solnčnih dnevih skrbno in ravno zemlji izroči in presadi, kakor je v IV. pogl. moje „sadjoreje“ str. 21., 22., 23. in 24. popisano. Kdor pa zdaj hoče te jame za spomladansko presajenje kopati (glej 23. str.) naj se ne mudi, da ga zima s snegom ne prehití.

Če ni deževno ali že premrzlo moreš celo zimo drevesa — posebno orehova — obrezovati, trebiti, suhe veje odžagati — ne sekati —, okoli debla gnojiti (glej 25. str.), zemljo zboljšati itd. Suho ali postarano drevo, ktero se ne da več omladiti, zdaj posekaj in črez zimo pusti jamo odprto, da si zemlja za novo drevo rodovitosti iz zraka napije. Vrtno ostrožnice (agraz) malince, ribež, in kar sadja v to vrsto spada, pred zimo presadi, da spomladi precej požene, in tako eno leto pridobiš. Prej ko sneg zapade, zavij posamezne sadeže, če ne stojijo v dobro ograjenem vrtu, z trnjem, ali pobeli jih z apnom, ali z drevesno mažo z lesičjo krvjo ali maštjo, da jih zajec ne ogloda; odstrgaj mah in razpokano skorjo, pojšišči gosenična gnezda, zamaži vse rane, drevesnice zdaj pognoji, vsej pečke nabiraj si smole za cepivni vosek, in si ga pripravi, (str. 12. in 13. sadjoreje), nabrusi potrebno orodje za spomladansko cepljenje, in poglej večkrat, kakšno je kaj tvoje poshranjeno sadje. Kedar je zemlja že dobro zmrznena, se da tudi veliko drevo presaditi, če ga tako izkoplješ, da mu staro okoli korenin zmrzneno zemljo pustiš, in s celo grudo v novo jamo postaviš ravno s tisto stranjo proti solcu, kakor je na starem mestu stalo.

To blizo so dela sadjorejca v jesenu in po zimi, ktera malo truda potrebujejo, pa v kratkem veliko dobička dajo. Bóg sam daj, da bi se spolnile želje slovenskih rodoljubov, da bi skoraj vsaka fara po ljubi domovini svojo drevesno šolo imela, koliko bi lepi izgledi drugo ljudstvo podbudili, kako dobro bi to bilo za našo drago domovino in naše ljube slovenske sorojake! Kar zdaj le malo dela in nekoliko grošev vzame, bo črez 3 ali 4 leta več kakor toliko goldinarjev ti povrnilo, in potem še vsako leto več, če si že 4 ali 5 let staro požlahnjeno drevesce kupiš in posadiš; naj vbožnjiši lastninar si lahko vsako leto vsaj eno drevesce kupi, in bo v kratkem času svojim otrokom lepo doto pripravil, sam sebi pa na stare dni boljše življenje.

Ker je pa stroškov za pošiljanje 10 dreves blizo toliko, kakor za 20 in 30, bi bilo dobro, da bi se kmeti enega kraja pogovorili, drevesce, kolikor jih naročijo, v eni butari vkupaj dobiti, stroške pa in drevesce potem posamezno razdelili.

Ne dajte križem rok, dragi rojaki! Časi so zdaj čisto drugi, kakor svoje dni; toraj poskušajte jih zboljšati. Z Bogom.

Drag. Ferd. Ripšl.

Bralno društvo

in jegova knjižnica v zgornji Ložnici na Pohorju.

Spisal

Lovro Stepišnik.

Pravila soseske knjižnice.

1. Udje pristopijo dobrovoljno in plačujejo vsako leto 30 kr. a. v.

*) Od prihodnjega novega leta počenši, boče „Sl. Gosp.“ vsak mesec taka opravila naznanjal. Vred.

2. Za to plačilo si morejo izposoditi po vrsti vse knjige iz knjižnice, ali vendar samo jedno na enkrat.

3. Izposojeno knjigo morejo doma obdržati 2-3 tedne ne vendar dalje od dveh mesecev.

4. Za ta čas, ko knjigo doma imajo, so zanjo odgovorni, morajo zatoraj paziti, da se knjiga ne zamaže, raztrga, ali tako obškoduje, da ne bi bila več za rabo; tako obškodovano knjigo, ali celo izgubljeno, mora bralec v denarju nadomestiti.

5. Bralec izposojene knjige ne sme nikomur drugemu izposoditi, temoč prebrano taki nazaj prnesti, da jo spet drugi bralec lahko izposodi.

6. Kdor do konca leta ne plača letnine, ne dobi več knjig in neha biti ud knjižnice.

7. Doneski in stroški se po vrsti zapisujejo v zapisnike in po dokončanem letu se soštejejo, da se vidi, koliko premoženja ima knjižnica. Za denar se v primeri dohodkov naročujejo časniki in kupujejo knjige. Te pa se morajo poprej zvezati dati, ko se izposodijo.

8. Račun bi naj vsako leto enkrat pregledali trije udje, ki so od drugih za to izvoljeni.

Z a p i s n i k i k n j i ž n i c e.
Zapisnik (1.) udov knjižnice.)

Broj	Ime in zaime, stan,	Dan in leto prist.
1	Stepišnik Matija posest. in mlinar v Pobrezju. Ima izposojeno knjigo števil 8.	9/24 1863.

Zapisnik (2.) knjig.

Brj.	Napis knjige	Vrednost	Zvezek
1	Spomenica 1000 let. sv. Cirila in Metoda i. t. d.	1 fl. 50 kr.	1

Zapisnik (3.) plačilni.

Brj.	Ime in zaime plačnika	1864	1865	1866
1	Stepišnik Matija	30 kr.	30 kr.	30 kr.
2	Murgot Simon itd.	30 kr.	30 kr.	30 kr.

Zapisnik (4.) stroškov.

Leto	Dan	Za	fl.	kr.
1865	28/12	Dozmrtno ustanovninno društvu sv. Mohorja prvo polovico	7	50
1866	25/6	Drugo polovico itd.	7	50

Zapisnik (5.) dobrovoljnih darov.

Leto in dan	Od	Vrednost	
		fl.	kr.
1863 28/8	Dr. Vošnjaka. Spomenico 1000 l. sv. Cirila in Metoda knjigo	1	50
1864 1/10	G. N. N.	5	50

Na koncu zapisnika pa še mora biti abecedno kazalo udov.

Dopisi.

Z Pohorja. Glas prostega kmeta zastran konkordata. „Proč s konkordatom, proč z duhovščino, proč s vsemi crkvenimi obredi!“ — Tako trobijo zdaj brezbožni časniki in jih privrženci, in rogovilijo, da naj tudi priprosto ljudstvo pomaga, da se znebi oblasti, ki ovira narodno svobodo in razdira divje zakone. Pa veste, moji dragi kmetje, kam pes tace moli? — Hudobija in brezverstvo je dospelo na tako visoko stopnjo, da še v Avstriji nikdar tako; in ti, ki mislijo, da je to izobraženost, si prizadevajo na vso moč, da se znebijo duhovščine in je oblasti; zato vpijejo na vse grlo: proč s konkordatom, proč z duhovniki, proč s crkvijo in jenimi pravicami; prosto, to je po svoji želji, čemo živeti. Zavolj tega tudi z vso silo čejo ločitvo šole od crkve, ker vidijo, da dokler se mladež pod nazorstvom crkve odgojeva, svojega hudobnega mena popolno doseglji ne bodo; in le zato čejo posilama odtrgati še nedolžno mladino iz rok skrbne matere, sv. crkve, in jo izročiti judom, protestantom in katolskim odpadnikom v izrejo, da se že v mlado srce vcepi gnjus in mrzenje do svetih resnic, crkve in sv. vere, in se vkorenini ošabnost, neumnost in nesramnost.

Tak pošten je namen naših olikancev, ki jim druga ni v mislih, kakor mesena poželjivost in zaničevanje vsega, kar je sveto. Ljudi slepijo s tem, da hočejo učitelje osloboditi

jih težkega jarma; ali to je kačja sleparija, s katero hočejo učitelje na svojo stran dobiti, ki se pa bodo grozno opekli, ako lažnjivim prerokom verujejo.

Ali mislite, dragi moji, da bo učitelj potem prost vse višje oblasti? O nikakor ne! Znebil se bo duhovske oblasti, prišel pa bo svetnim gospodom in tudi kmečki gosposki v pest; jaz pa, čeravno sam kmet, vendar rad spoznam, da bi kakor učitelj stokrat rajši pod duhovsko, kakor pa pod kmečko ali srenjsko gosposko služil.

Zdaj pa še pogledimo malo kako letno je dr. Mühlfeld zakonsko postavlo naštimal, in g. Carneri mu tako lepo v novinah prilaga, da bode, posebno mlado ženstvo veselja poskakovalo. Reče se namreč, zakon je navadna, svetna reč, in zato ni potrebno, da bi se moral v crkvi sklenoti, in da bi le duhovni imeli presoditi, ali se sme ta ali oni oženiti; zadosti je, da župan okliče in zaroči, pa je vse dobro! Res lehka ženitev, ali poslušajte, kar na dalje pravi dr. Megerle, da namreč iz več vzrokov se sme zakon spet razvezati. Jokrle, jokrle, to pa ne bo nič za ženke! Tako se le mačke ženijo, bodo rekle, in skoro je taka; in če se takošen zakon vpelje, bo tudi naskoro potreba Kineške postave, da se smejo otroci zametavati, kakor mladi kužeji. Vidite, dragi kmetje, taka je zdaj olika naših liberalcev; toraj držimo se, kolikor le moremo, in petezajmo se za vero in domovino, naj ostanejo sv. crkvi pravice; in naj ima cesar, kar je cesarjevega, pa tudi erkev, kar jo po božji volji gre. Priprost Kettenburger *)

iz Dunaju. Čitajte, kako vrlo napreduje „Slovenija“ v Gradcu in kako krepko se obnašajo tam slovenski dijaki proti neprijaznim in prevzetnim Nemeem, bi lahko kdo mislil, da letos na Dunaju slovenskih dijakov ni, ali pa so pravi mlačneži, ker ni duha in sluha o njih. Pa temu ni taka, ampak tudi na dunajskem vseučilišču je lepo število slovenskih dijakov vnetih za narod in domovino, in ako je zdaj že prazen navadni izgovor vlade naše, da mora razne službe na Slovenskem izročevati Nemeem, ker ni za to zmognih slovenskih moči, bo tak smešen izgovor za prihodnji čas gotovo celo nemogočen.

Po velikem dunajskem mestu pa in oddaljenih predmestjih smo slovenski dijaki tak raztrošeni, da še se vsi ne poznamo, in še se znani večkrat celi teden ne vidijo. Sicer nam je nekterim navadno shajališče „Slovanska beseda“, nekteri pa še vpisani niso, ali se poprek vpisati nočejo, ker jim tu pa tam kaj ne dopada — in lahko bi tedaj do konca leta drug o drugem ne znal, da je tudi Slovenec.

Davno smo tedaj že spoznali živo potrebo slovenskega dijaškega društva, pa mnogotere zapreke posebno pa različne misli o združenju, z katerim bi radi sebi pa tudi narodu našemu v literarnem obziru po svojih močeh vstregli, so nas zadrževale, da slovenski dijaki nismo imeli že poprej svojega društva, kakor vsi drugi Slovani na takajšnjem vseučilišču. Vendar pa smo se zjediniili, ter pravila si narediši ustanovili slovensko dijaško društvo z imenom „Sava“, kterega namen je, da se spoznamo in zabavljamo med sebo, posebno pa, da se pogovarjamo o narodnih zadevah ter izdelujemo različne znanstvene spise, ktere bi s časom lahko tiskati dali, ter z njimi še revni literaturi naši vsaj nekaj pripomogli.

Bog daj, da bi društvo „Sava“ dobro napredovalo, in sloga med nami nas podpirala, namen svoj doseči.

Kakor navadno, smo se tudi letos posebno zavolj ustanovljenja društva bili že večkrat sošli ali po našem „imeli smo že večkrat ropot“ („ropote“ namreč imenujemo slovenski dijaki svoje shode) in posebno pri enem je bilo prav živo.

Gotovo ste brali v nemškem „Wanderer“ ono novico, ki je krivo pravila, da so slovenski dijaki dunajskega vseučilišča „soglasno“ sklenoli, naznaniti dr. Tomanu v posebni adresi, da niso zadovoljni, da je glasoval za konkordat, ali kakor se je tam reklo, z tim poslati adresu proti konkordatu. Res je, da je občna navdašenost za adresu proti konkordatu vzbudila tudi v nekterih slovenskih dijakih željo, v adresi na dr. Tomana proti konkordatu pokazati, da so „liberalni“, tudi se je адреса z veliko večino sprejela, nikakor pa ne „soglasno“, ampak nekteri smo bili zelo nasproti. Gotovo, da

*) Tako se je pošten in pameten kmet podpisal, ker je g. piem. Kettenburg prošnju za ohranjenje konkordata podpisal. Radi smo ponatienoli jegov dopis, v kterem je več znate resnice in modrosti, kakor v marsikteri visoki glavi, ki dan današnji svojo modrost na prodaj ponuja. Vred.

Izhaja vsaki četrtak
in velja s poštnino vred
iz v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . . . 3 fl.
" pol leta . . . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . . . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . . . 2 fl. 50 k.
" pol leta . . . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . . . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 80 k.

Štv. 33.

V Mariboru 28. novembra 1867.

Tečaj I.

Društvo sv. Mohorja in Debeljakova zapuščina.

Kar nam je „Slovenec“ tako nenadoma vmrl, povsod se čuje med mlajšo inteligencijo našega naroda, kamorkoli se pride: Velikega politiskega javnega organa nam je treba, kakor vsakdanjega hruba, to je vendar sramota, da v sedanjem tako važnem politiskem času slovenski narod ni v stanu politiskega dnevnika na noge spraviti, med tem ko imajo naši brati Hrvatje 3 dnevnike!

Potrebnot takega popolnoma na vse strani neodvisnega organa se dan za dnevom bolj čuti, ako se vidi, kako se naša sedanja glavna politiska reprezentacija, naši poslanci na Dunaju cepajo in politiko brez vsake ideje, brez načela, brez medsobnega sporazumljenja terajo, kakor barka sredi črnega morja brez vsega kormila. Vse to morebiti počeni od nesrečnega glasovanja za adresu do zadnjih še bolj nesrečnih Klunovih govorov se ne bi bilo dogodilo, ali vsaj ne v tolikej meri, ako bi bili imeli ostro pisan, politiski organ. — Kdo pa nam more pomagati iz te zadnje, iz te prvotne, antidiluvialne krnice, da smo mi Slovenci, kar se politiskega glasila tiče, v današnjem času še zmirom na tej stopinji skoraj kot pred 48. letom?

Za zdaj rečem v kratko: samo in izključivo društvo sv. Mohorja. — Zakaj in kako bodem precej razložil.

Že letos mesca julija so zbirali izvrstni štajerski rodoljube glavnico od 10.000 fl. za vtemeljenje narodne tiskarni v Mariboru in podpisalo se je res pri njih precej tisoč, tako da se je manjši del naloge bratom prepustil iz Kranjskega, kjer se pa ni niti — eden krajec podpisal!! Mislili so si štajerski rodoljube, ako imamo narodno tiskarno, ktera bi brez dobička delala, odpadejo precej 2 tretjini stroškov za podvzetje lista in časnik je precej na nogah. — Zdržavala bi se narodna tiskarna izvrstno o društvu sv. Mohorja, „slov. Glasniku“, „prijatlju“ itd., ker iskalo bi se samo toliko dohodka, da bi se tiskarna v redu držala. V Ljubljani so na te predloge odgovorili: To bi bilo lepo, krasno, koristno, rodoljubno, ali — ali glavni politiski organ mora vendar biti v glavi Slovenije v Ljubljani. — Dobro, rečejo podvzetni Štajerci, mi smo tudi že zdavnej tega mnenja, nas bode nezrekljivo to veselilo, le naredite ga! — pa dozdej smo zastonj čakali, zarad tega mislimo na vsaki način v Mariboru kaj napraviti. — Spet so se Štajerci kot stari Grki pred Trojo za ladje vsedli, lule nabasali in tobak pili strpljivo čakaje, kaj bodo moške v glavi Slovenije skuhal. V beli Ljubljani se je od neke strani reklo mlajši narodni inteligenciji: moške zberite se, posvetujte se zarad programa, osnovanja in vredništva lista, materijalni pripomočki so vam že zagotovljeni, ti vas kar čakajo. — Mladi rodoljubi neleni se zberejo v čitalnici, naredijo za to odbor, izvolijo si predsednika, perovodja in začnejo marljivo seje za to držati. — Naredijo izvrsten program, preknasen načrt za vredjenje dotičnega vredništva in korespondencijo, pišejo v neko slov. mesto po vrednika, ki tudi pride. Vse je bilo v naj lepšem redu. Prišel sem ravno takrat v Ljubljano popotovaje iz Italije, srce mi je veselja igralo mislečemu, da bom gotovo 1. broj „slovenskega juga“ — tako je bilo dete pred porodom krščeno — saboj v Beč odnesel. — Ali gledali so se od početka moške srdito, ko jim predsednik odbora ad hoc naznani, da nima nikjer niti duba niti sluha o materijalnih sredstvih, da so izginbli kot kafra — ali nazadnje so se smejali enaki starorimskim agurom, kadar so se priprav-

ljali s petelinu, kokoši in kopuni prerokovati, ker so vedeli, pri čem da so. — Ko sem odrinol spet v Beč, vzel sem namesto 1. broja „slov. juga“ stari broj Laibacherice“ z vvodnim člankom vzetim iz „Augsb. Allg. Ztg.“ kako bi se dali vsi Jugoslovani zatreti in Turki ojačati, — in v vagonu sem v debelo tiskanega Mitat - pašata svojo veroneško salamo zavil. — Tako so spet delali v beli Ljubljani politiski časnik, kakor zidajo naši bratje Srbi v Belemgradu narodno gledišče že od 1836. leta, pa mu še do danes niso temelja položili! Se ve, za početek dobrega politiskega lista ni treba samo primerne naslova, lepega programa in krasnega načrta za organizacijo vredništva in dopisovalstva, nego tudi naj manjše 1000 gold. za začetek, ako je že skrb zarad tiskanja in jamčevine ali kavcije popolnoma na strani. Prvo so napravili vroči mlajši rodoljube, poslednje pa — nervum rerum gerendarum — ali po domače denar pa starši moške tiščije pod paleem, ki bolj hladokrvno mislijo.

(Dalje prihodnjije.)

A. Kremplj.

(Poskus živetopisne črtice.)

(Dalje.)

Okolica sv. Petra pri Radgoni je bila zibel omenjenemu, še živočemu g. Danjku, narodivšemu se 1787 l., in Antonu Kremplju, kateri je 1790 l. beli svet ugledal v Črešnjevih ravno ob cesti vodeči v Radgono. Nežen mladič kažoči v domači učilnici prebrisanu glavo poslan je bil v Maribor, da se ondi posveti naukom, kateri vodijo v bogoslovnico, in odtod v dušno pastirstvo. Za one dobe je malokdo iz prostega ljudstva mislil na drug stan, in roditelji niso poznali med učenejšo vrsto ljudi drugega prijatelja za se, nego duhovništvo; posvetujaci so strastno objemali tujstvo, iz misli puštvivši narodnost slovenskega očeta in matere. V četrtem razredu je mladi dijak moral srečno reči mariborski gimnaziji zarad neznatne prokšenosti, napravil si je namreč v učilnici papirnato brado, in v spričevalo se mu je zapisalo kakor vzrok, da je odpuščen: papiream sibi barbam fecit (napravil si je papirnato brado). Iz tega se jasno vidi, kako ostro so imeli dijake v oni dobi, jaz bi priložil, nespametno ostro; toda ni se čuditi, vsaj bister um, modro in svobodno vodstvo, skrb za pravi dušni razvoj niso bivali onda v učilnicah, marveč menje razborni strahonje po vojaškem kopitu. Rečena dečinska predznost zasluži neko primerno kazen ali posvarilo, nikar izključenja, čemur mora pritegnoti vsak razumen, nepristran in le nekoliko olikan človek; toda kocka je padla in Tonček je odrinol v nemški Gradec, da ondi najde milost in sme nauke nadaljevati, kar se je tudi spolnilo. Od 1811 — 15. nahajamo Krempljuna v graškem bogoslovnem semenišču kot bogoslovca, kjer je marljivo se učil in skrbno spisaval, kaj? Jegov součenec g. Pirkar, še živoči župnik pri sv. Bolfanku na Kogu poleg Štridave pravi: Zdi se, da je zlagal same slovenske povedi, pesmi in druge primerne in potrebne sestavke; sredstva je rabil naj več iz akademiške knjižnice in odinod. To očitno kaže, da je treba zgoda početi se pripravljati vsakteremu bodočemu pisalcu, ako hoče dognati le do nektere stopnje potrebne dovršenosti, da je treba v mladosti nabirati si podatke in obilno tvarine, o kateri se v godnejših letih leže modreje razsojuje; v mladosti je treba znanstveni krog širiti, da se pozneje zamore

obširnejše in priličnejše gibati. — Moška doba sodi. Navedeni součeneec mu je pomagal pisati učno tvarino, za kar je marsikterokrat našel v obednici krožico vina pripravljeno. Kremplj je bil vselej tih, držal se je na tenko prepisanega reda, le včasih dobre volje soči zagrizel se je v kakega Nemca, a pri tem obilno podnoskoval pikeče se smeje, in ravno, ako je ktereга prilično presuknol, ovajal je veselost. Vedro znamenje, da je že onokrat čutil, odkoder sever brije na našo narodnost. Na kvar ni hotel nikomur biti, sree mu je bilo vsmilečno; z nikomur ni bil v preprijaznem prijateljstvu, kar se lahko razloži iz tega, ker on je imel vrh rednih nauk še drugo nalogo, za katero sta jegov um in srce gorela, in ktere naj več jegovih tovaršev ni razumelo. Mimogrede bodi omenjeno, da so součenci našega Oroslava v semenišču posmehovali videči, da je v svobodnih urah prebiral slovenska dela, vsaj celo na pamet se učil ruski slovar, toda gluholkascem se je dično odgovorilo: jaz se to učim vrh rednih predmetov, ktere menda boljše znam nego kteri vas šupeljakov. Na zdravje! kdor išče, najde. Prazne reči brbrati je velika zguba in potrata kratkega pa zlatega časa; boljše je vselej več misliti a manje govoriti, in to kar prebesedi, umno in pametno. Za svojega učilniškega življenja bil je K. ne samo dijak, nego tudi vojak, umel je meč urno sukati in puško uročno rabiti. V tretjem bogoslovskem letu prijel je više redove 1814 l. in 1815 zapustivši vseučilnišče nastopil je dušno pastirstvo naj prvle pri Svetinjah blizu Ljutomeru med krasnimi vinskimi goricami; našel je ondi častnega g. župnika M. Jaklina, potlanjega dekana v Ljutomeru; umrvešega 1848 l., čegar spomin se dobro glasi med narodom. Pri Svetinjah sta se vsaki den uro vadila z gospodom župnikom v slovenščini, ter pri obedu prijazno razgovarjala o uspehu svojega delovanja. Prvi župnik nedopovedljivo deluje na mladega iz semenišča prisedšega duhovnika, bodi si za napredek, pa tudi inači, ako mladenec nastopivši pastirstvo nima železnega značaja in razložne omike. Vaja v domačem jeziku je bila ne samo v oni dobi silno potrebna, nego tudi den denešnji, da ne rečem krivo, naj manje pri štirih petinah naše gospode, ki mora vsak teden nastopiti govorišče, ter bi morala narodu vzor biti v besedi, nikakor pa kvaritelj in grditelj našemu lepemu jeziku in sebi na sramoto. Prebiranja, učenja in razgovaranja je silno treba. Naš društveni jezik, dokler smo Slovenci, mora biti slovenski v manjših in velikih shodih, vsaj konci tega nam ne more in ne sme prepo-vedati njen, da si od peklenske hudobe izvirajoči ukaz, nijena crkvena ali posvetna oblast, da si ima vse črne lastnosti; nijena nemška ali nemškutarska sila, da si odpira vse Slovence požreti hoteče zrelo na troje stržaje. Kdor sam svojega materinskega jezika ne čišla in v tem samega sebe ne štuje, ni druga vroden, nego da ga zaničuje vsak poštenjak, da ga gazi in tlači sovražnik, ter pogostoma naprežuje v žuleči jarem kakor izmet nedostojen človeške časti. S takimi spakami se naj bliže mejaši odpadništvo, ktero mora vsak pošten, umen in olikan človek v isto vrsto staviti z grdim početjem Jude Iskariota. Da tudi tenjo te napake odrinemo, bodimo vselej neprestrašeni korenjaki v slovenski besedi pred crkvenim in posvetnim uradom, kakor v vsakem društvu domačem, ponašajmo se z materinščino po primeru drugih naobraženih narodov; značajnost čišla in se ji čudi tudi divjaštvo, hlinavost pa je pesja lastnost.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Za sadjorejce.

Globoko je mene in gotovo vsakega sadjorejca, v srce razveselil gosp. Dr. Razlag-ov sostavek u 23. listu „Slovenskega Gospodarja.“

Kdor sebi in svojim sosedom boljših časov poželuje, t. j. manj skrbi za vsakdanji kruh in vsakovrstne davke in plačila, si mora ne samo od ene, tem več od vsih mogočnih strani pomoči iskati, in drugim priporočati: podučenje iz ust modrih, izučeni in praktično omikanih možev, prebiranje knjig in časopisov, ki so nalašč za to ali ono podučenje pisani; potem pa, kar se je teoretično naučil, naj vsaki tudi praktično delati se vadi, in dovršiti poskuša.

Ena teh strani, od kterih poboljšanje slabih časov, zaupljivo pričakovati smemo, je za naše slovenske kraje sadjorejca. O njeni koristi nas lahko prepriča ne samo zgor omenjeni gosp. Dr. Razlagov sostavek, ne samo, kar sem jaz

u I. pogl. „Kratki nauki za sadjorejce“ str. 3. 4. in 5. povedal, in kar se je gostokrat že o tem v naših „Novicah“ pisalo in bralo; tem več kdor le slep ni, in nekoliko po svetu pogleda, lahko koristi umne sadjoreje spozna; toraj ne bom danes o tem vode v morje nosil.

Ker pa ravno v jeseni in po zimi kmetje nekoliko več časa imajo, kakor v spomladi, mislim, da ne bo od več, jih spomniti, kaj sadjorejec v jeseni in po zimi storiti mora, da bo za spomladanska opravila vse za sadjoreje potrebnega zdaj že pripravil.

Dobro bi morebiti bilo, ko bi nam hotel „Slovenski Gospodar“ od mesca do mesca kratko naznanjati, ktera opravila kmetje vsaki mesec ne samo v sadjoreji, tem več v vseh posameznih kmetovavskih opravilih storiti morajo, da kmetovanje napreduje. *) Naj bo meni dovoljeno, za zdaj le nekaj samo spomniti.

Natura gre v jeseni počivat, ali za sadjorejca se začne že novo leto; on ne sme počivati, komaj si sme nekoliko od dahnoti.

Kdor je spomladi jame za nove sadeže izkopal, naj požlahnjena drevesca zdaj, dokler še preveč ne zmrzuje, o solnčnih dnevih skrbno in ravno zemlji izroči in presadi, kakor je v IV. pogl. moje „sadjoreje“ str. 21., 22., 23. in 24. popisano. Kdor pa zdaj hoče te jame za spomladansko presajenje kopati (glej 23. str.) naj se ne mudi, da ga zima s snegom ne prehitvi.

Če ni deževno ali že premrzlo moreš celo zimo drevesa — posebno orehova — obrezovati, trebiti, suhe veje odžagati — ne sekati —, okoli debla gnojiti (glej 25. str.), zemljo zboljšati itd. Suho ali postarano drevo, ktero se ne da več omladiti, zdaj posekaj in črez zimo pusti jamo odprto, da si zemlja za novo drevo rodovitosti iz zraka napije. Vrtno ostrožnice (agraz) malince, ribež, in kar sadja v to vrsto spada, pred zimo presadi, da spomladi precej požene, in tako eno leto pridobiš. Prej ko sneg zapade, zavij posamezne sadeže, če ne stojijo v dobro ograjenem vrtu, z trnjem, ali pobeli jih z apnom, ali z drevesno mažo z lesičjo krvjo ali maščjo, da jih zajec ne ogloda; odstrgaj mah in razpokano skorjo, pojšišči gosenična gnezda, zamaži vse rane, drevesnice zdaj pognoji, vsej pečke nabiraj si smole za cepivni vosek, in si ga pripravi, (str. 12. in 13. sadjoreje), nabrusi potrebno orodje za spomladansko cepljenje, in poglej večkrat, kakšno je kaj tvoje poshranjeno sadje. Kedar je zemlja že dobro zmrznena, se da tudi veliko drevo presaditi, če ga tako izkoplješ, da mu staro okoli korenin zmrzneno zemljo pustiš, in s celo grudo v novo jamo postaviš ravno s tisto stranjo proti solcu, kakor je na starem mestu stalo.

To blizo so dela sadjorejca v jesenu in po zimi, ktera malo truda potrebujejo, pa v kratkem veliko dobička dajo. Bóg sam daj, da bi se spolnile želje slovenskih rodoljubov, da bi skoraj vsaka fara po ljubi domovini svojo drevesno šolo imela, koliko bi lepi izgledi drugo ljudstvo podbudili, kako dobro bi to bilo za našo drago domovino in naše ljube slovenske sorojake! Kar zdaj le malo dela in nekoliko grošev vzame, bo črez 3 ali 4 leta več kakor toliko goldinarjev ti povrnilo, in potem še vsako leto več, če si že 4 ali 5 let staro požlahnjeno drevesce kupiš in posadiš; naj vbožnjiši lastninar si lahko vsako leto vsaj eno drevesce kupi, in bo v kratkem času svojim otrokom lepo doto pripravil, sam sebi pa na stare dni boljše življenje.

Ker je pa stroškov za pošiljanje 10 dreves blizo toliko, kakor za 20 in 30, bi bilo dobro, da bi se kmeti enega kraja pogovorili, drevesce, kolikor jih naročijo, v eni butari vkupaj dobiti, stroške pa in drevesce potem posamezno razdelili.

Ne dajte križem rok, dragi rojaki! Časi so zdaj čisto drugi, kakor svoje dni; toraj poskušajte jih zboljšati. Z Bogom.

Drag. Ferd. Ripšl.

Bralno društvo

in jegova knjižnica v zgornji Ložnici na Pohorju.

Spisal

Lovro Stepišnik.

Pravila soseske knjižnice.

1. Udje pristopijo dobrovoljno in plačujejo vsako leto 30 kr. a. v.

*) Od prihodnjega novega leta počenši, boče „Sl. Gosp.“ vsak mesec taka opravila naznanjal. Vred.

obširnejše in priličnejše gibati. — Moška doba sodi. Navedeni součeneec mu je pomagal pisati učno tvarino, za kar je marsikterokrat našel v obednici krožico vina pripravljeno. Kremplj je bil vselej tih, držal se je na tenko prepisanega reda, le včasih dobre volje soči zagrizel se je v kakega Nemca, a pri tem obilno podnoskoval pikeče se smeje, in ravno, ako je ktereга prilično presuknol, ovajal je veselost. Vedro znamenje, da je že onokrat čutil, odkoder sever brije na našo narodnost. Na kvar ni hotel nikomur biti, sree mu je bilo vsmilečno; z nikomur ni bil v preprijaznem prijateljstvu, kar se lahko razloži iz tega, ker on je imel vrh rednih naukov še drugo nalogo, za katero sta jegov um in srce gorela, in ktere naj več jegovih tovaršev ni razumelo. Mimogrede bodi omenjeno, da so součenci našega Oroslava v semenišču posmehovali videči, da je v svobodnih urah prebiral slovenska dela, vsaj celo na pamet se učil ruski slovar, toda gluholkascem se je dično odgovorilo: jaz se to učim vrh rednih predmetov, ktere menda boljše znam nego kteri vas šupeljakov. Na zdravje! kdor išče, najde. Prazne reči brbrati je velika zguba in potrata kratkega pa zlatega časa; boljše je vselej več misliti a manje govoriti, in to kar prebesedi, umno in pametno. Za svojega učilniškega življenja bil je K. ne samo dijak, nego tudi vojak, umel je meč urno sukati in puško uročno rabiti. V tretjem bogoslovskem letu prijel je više redove 1814 l. in 1815 zapustivši vseučilnišče nastopil je dušno pastirstvo naj prvle pri Svetinjah blizu Ljutomeru med krasnimi vinskimi goricami; našel je ondi častnega g. župnika M. Jaklina, potlanjega dekana v Ljutomeru; umrvešega 1848 l., čegar spomin se dobro glasi med narodom. Pri Svetinjah sta se vsaki den uro vadila z gospodom župnikom v slovenščini, ter pri obedu prijazno razgovarjala o uspehu svojega delovanja. Prvi župnik nedopovedljivo deluje na mladega iz semenišča prisedšega duhovnika, bodi si za napredek, pa tudi inači, ako mladenec nastopivši pastirstvo nima železnega značaja in razložne omike. Vaja v domačem jeziku je bila ne samo v oni dobi silno potrebna, nego tudi den denešnji, da ne rečem krivo, naj manje pri štirih petinah naše gospode, ki mora vsak teden nastopiti govorišče, ter bi morala narodu vzor biti v besedi, nikakor pa kvaritelj in grditelj našemu lepemu jeziku in sebi na sramoto. Prebiranja, učenja in razgovaranja je silno treba. Naš društveni jezik, dokler smo Slovenci, mora biti slovenski v manjših in velikih shodih, vsaj konci tega nam ne more in ne sme prepo-vedati njen, da si od peklenske hudobe izvirajoči ukaz, nijena crkvena ali posvetna oblast, da si ima vse črne lastnosti; nijena nemška ali nemškutarska sila, da si odpira vse Slovence požreti hoteče zrelo na troje stržaje. Kdor sam svojega materinskega jezika ne čišla in v tem samega sebe ne štuje, ni druga vroden, nego da ga zaničuje vsak poštenjak, da ga gazi in tlači sovražnik, ter pogostoma naprežuje v žuleči jarem kakor izmet nedostojen človeške časti. S takimi spakami se naj bliže mejaši odpadništvo, ktero mora vsak pošten, umen in olikan človek v isto vrsto staviti z grdim početjem Jude Iskariota. Da tudi tenjo te napake odrinemo, bodimo vselej neprestrašeni korenjaki v slovenski besedi pred crkvenim in posvetnim uradom, kakor v vsakem društvu domačem, ponašajmo se z materinščino po primeru drugih naobraženih narodov; značajnost čišla in se ji čudi tudi divjaštvo, hlinavost pa je pesja lastnost.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske stvari.

Za sadjorejce.

Globoko je mene in gotovo vsakega sadjorejca, v srce razveselil gosp. Dr. Razlag-ov sostavek u 23. listu „Slovenskega Gospodarja.“

Kdor sebi in svojim sosedom boljših časov poželuje, t. j. manj skrbi za vsakdanji kruh in vsakovrstne davke in plačila, si mora ne samo od ene, tem več od vsih mogočnih strani pomoči iskati, in drugim priporočati: podučenje iz ust modrih, izučeni in praktično omikanih možev, prebiranje knjig in časopisov, ki so nalašč za to ali ono podučenje pisani; potem pa, kar se je teoretično naučil, naj vsaki tudi praktično delati se vadi, in dovršiti poskuša.

Ena teh strani, od kterih poboljšanje slabih časov, zaplljivo pričakovati smemo, je za naše slovenske kraje sadjoreja. O njeni koristi nas lahko prepriča ne samo zgor omenjeni gosp. Dr. Razlagov sostavek, ne samo, kar sem jaz

u I. pogl. „Kratki nauki za sadjorejo“ str. 3. 4. in 5. povedal, in kar se je gostokrat že o tem v naših „Novicah“ pisalo in bralo; tem več kdor le slep ni, in nekoliko po svetu pogleda, lahko koristi umne sadjoreje spozna; toraj ne bom danes o tem vode v morje nosil.

Ker pa ravno v jeseni in po zimi kmetje nekoliko več časa imajo, kakor v spomladi, mislim, da ne bo od več, jih spomniti, kaj sadjorejec v jeseni in po zimi storiti mora, da bo za spomladanska opravila vse za sadjorejo potrebnega zdaj že pripravil.

Dobro bi morebiti bilo, ko bi nam hotel „Slovenski Gospodar“ od mesca do mesca kratko naznanjati, ktera opravila kmetje vsaki mesec ne samo v sadjoreji, tem več v vseh posameznih kmetovavskih opravilih storiti morajo, da kmetovanje napreduje. *) Naj bo meni dovoljeno, za zdaj le nekaj samo spomniti.

Natura gre v jeseni počivat, ali za sadjorejca se začne že novo leto; on ne sme počivati, komaj si sme nekoliko od dahnoti.

Kdor je spomladi jame za nove sadeže izkopal, naj požlahnjena drevesca zdaj, dokler še preveč ne zmrzuje, o solnčnih dnevih skrbno in ravno zemlji izroči in presadi, kakor je v IV. pogl. moje „sadjoreje“ str. 21., 22., 23. in 24. popisano. Kdor pa zdaj hoče te jame za spomladansko presajenje kopati (glej 23. str.) naj se ne mudi, da ga zima s snegom ne prehitvi.

Če ni deževno ali že premrzlo moreš celo zimo drevesa — posebno orehova — obrezovati, trebiti, suhe veje odžagati — ne sekati —, okoli debla gnojiti (glej 25. str.), zemljo zboljšati itd. Suho ali postarano drevo, ktero se ne da več omladiti, zdaj posekaj in črez zimo pusti jamo odprto, da si zemlja za novo drevo rodovitosti iz zraka napije. Vrtno ostrožnice (agraz) malince, ribež, in kar sadja v to vrsto spada, pred zimo presadi, da spomladi precej požene, in tako eno leto pridobiš. Prej ko sneg zapade, zavij posamezne sadeže, če ne stojijo v dobro ograjenem vrtu, z trnjem, ali pobeli jih z apnom, ali z drevesno mažo z lesičjo krvjo ali maščjo, da jih zajec ne ogloda; odstrgaj mah in razpokano skorjo, pojšišči gosenična gnezda, zamaži vse rane, drevesnice zdaj pognoji, vsej pečke nabiraj si smole za cepivni vosek, in si ga pripravi, (str. 12. in 13. sadjoreje), nabrusi potrebno orodje za spomladansko cepljenje, in poglej večkrat, kakšno je kaj tvoje poshranjeno sadje. Kedar je zemlja že dobro zmrznena, se da tudi veliko drevo presaditi, če ga tako izkoplješ, da mu staro okoli korenin zmrzneno zemljo pustiš, in s celo grudo v novo jamo postaviš ravno s tisto stranjo proti solcu, kakor je na starem mestu stalo.

To blizo so dela sadjorejca v jesenu in po zimi, ktera malo truda potrebujejo, pa v kratkem veliko dobička dajo. Bóg sam daj, da bi se spolnile želje slovenskih rodoljubov, da bi skoraj vsaka fara po ljubi domovini svojo drevesno šolo imela, koliko bi lepi izgledi drugo ljudstvo podbudili, kako dobro bi to bilo za našo drago domovino in naše ljube slovenske sorojake! Kar zdaj le malo dela in nekoliko grošev vzame, bo črez 3 ali 4 leta več kakor toliko goldinarjev ti povrnilo, in potem še vsako leto več, če si že 4 ali 5 let staro požlahnjeno drevesce kupiš in posadiš; naj vbožnjiši lastninar si lahko vsako leto vsaj eno drevesce kupi, in bo v kratkem času svojim otrokom lepo doto pripravil, sam sebi pa na stare dni boljše življenje.

Ker je pa stroškov za pošiljanje 10 dreves blizo toliko, kakor za 20 in 30, bi bilo dobro, da bi se kmeti enega kraja pogovorili, drevesce, kolikor jih naročijo, v eni butari vkupaj dobiti, stroške pa in drevesce potem posamezno razdelili.

Ne dajte križem rok, dragi rojaki! Časi so zdaj čisto drugi, kakor svoje dni; toraj poskušajte jih zboljšati. Z Bogom.

Drag. Ferd. Ripšl.

Bralno društvo

in jegova knjižnica v zgornji Ložnici na Pohorju.

Spisal

Lovro Stepišnik.

Pravila soseske knjižnice.

1. Udje pristopijo dobrovoljno in plačujejo vsako leto 30 kr. a. v.

*) Od prihodnjega novega leta počenši, boče „Sl. Gosp.“ vsak mesec taka opravila naznanjal. Vred.

Izhaja vsaki četrtek
in velja s poštnino vred
iz v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . . . 3 fl.
" pol leta . . . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . . . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . . . 2 fl. 50 k.
" pol leta . . . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . . . — fl. 62 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 80 k.

Štv. 33.

V Mariboru 28. novembra 1867.

Tečaj I.

Društvo sv. Mohorja in Debeljakova zapuš- čina.

Kar nam je „Slovenec“ tako nenadoma vmrl, povsod se čuje med mlajšo inteligencijo našega naroda, kamorkoli se pride: Velikega politiskega javnega organa nam je treba, kakor vsakdanjega hruba, to je vendar sramota, da v sedanjem tako važnem politiskem času slovenski narod ni v stanu politiskega dnevnika na noge spraviti, med tem ko imajo naši brati Hrvatje 3 dnevnik!

Potrebnot takega popolnoma na vse strani neodvisnega organa se dan za dnevom bolj čuti, ako se vidi, kako se naša sedanja glavna politiska reprezentacija, naši poslanci na Dunaju cepajo in politiko brez vsake ideje, brez načela, brez medsobnega sporazumljenja terajo, kakor barka sredi črnega morja brez vsega kormila. Vse to morebiti počeni od nesrečnega glasovanja za adresu do zadnjih še bolj nesrečnih Klunovih govorov se ne bi bilo dogodilo, ali vsaj ne v tolikej meri, ako bi bili imeli ostro pisan, politiski organ. — Kdo pa nam more pomagati iz te zadnje, iz te prvotne, antidiluvialne krnice, da smo mi Slovenci, kar se politiskega glasila tiče, v današnjem času še zmirom na tej stopinji skoraj kot pred 48. letom?

Za zdaj rečem v kratko: samo in izključivo društvo sv. Mohorja. — Zakaj in kako bodem precej razložil.

Že letos mesca julija so zbirali izvrstni štajerski rodoljube glavnico od 10.000 fl. za vtemeljenje narodne tiskarni v Mariboru in podpisalo se je res pri njih precej tisoč, tako da se je manjši del naloge bratom prepustil iz Kranjskega, kjer se pa ni niti — eden krajcer podpisal!! Mislili so si štajerski rodoljube, ako imamo narodno tiskarno, ktera bi brez dobička delala, odpadejo precej 2 tretjini stroškov za podvzetje lista in časnik je precej na nogah. — Zdržavala bi se narodna tiskarna izvrstno o društvu sv. Mohorja, „slov. Glasniku“, „prijatlju“ itd., ker iskalo bi se samo toliko dohodka, da bi se tiskarna v redu držala. V Ljubljani so na te predloge odgovorili: To bi bilo lepo, krasno, koristno, rodoljubno, ali — ali glavni politiski organ mora vendar biti v glavi Slovenije v Ljubljani. — Dobro, rečejo podvzetni Štajerci, mi smo tudi že zdavnej tega mnenja, nas bode nezrekljivo to veselilo, le naredite ga! — pa dozdej smo zastonj čakali, zarad tega mislimo na vsaki način v Mariboru kaj napraviti. — Spet so se Štajerci kot stari Grki pred Trojo za ladje vsedli, lule nabasali in tobak pili strpljivo čakaje, kaj bodo moške v glavi Slovenije skuhal. V beli Ljubljani se je od neke strani reklo mlajši narodni inteligenciji: moške zberite se, posvetujte se zarad programa, osnovanja in vredništva lista, materijalni pripomočki so vam že zagotovljeni, ti vas kar čakajo. — Mladi rodoljubi neleni se zberejo v čitalnici, naredijo za to odbor, izvolijo si predsednika, perovodja in začnejo marljivo seje za to držati. — Naredijo izvrsten program, preknasen načrt za vredjenje dotičnega vredništva in korespondencijo, pišejo v neko slov. mesto po vrednika, ki tudi pride. Vse je bilo v naj lepšem redu. Prišel sem ravno takrat v Ljubljano popotovaje iz Italije, srce mi je veselja igralo mislečemu, da bom gotovo 1. broj „slovenskega juga“ — tako je bilo dete pred porodom krščeno — saboj v Beč odnesel. — Ali gledali so se od početka moške srdito, ko jim predsednik odbora ad hoc naznani, da nima nikjer niti duba niti sluha o materijalnih sredstvih, da so izginbli kot kafra — ali nazadnje so se smejali enaki starorimskim agurom, kadar so se priprav-

ljali s petelin, kokoši in kopuni prerokovati, ker so vedeli, pri čem da so. — Ko sem odrinol spet v Beč, vzel sem namesto 1. broja „slov. juga“ stari broj Laibacherice“ z vvodnim člankom vzetim iz „Augsb. Allg. Ztg.“ kako bi se dali vsi Jugoslovani zatreti in Turki ojačati, — in v vagonu sem v debelo tiskanega Mitat - pašata svojo veroneško salamo zavil. — Tako so spet delali v beli Ljubljani politiski časnik, kakor zidajo naši bratje Srbi v Belemgradu narodno gledišče že od 1836. leta, pa mu še do danes niso temelja položili! Se ve, za početek dobrega politiskega lista ni treba samo primerne naslova, lepega programa in krasnega načrta za organizacijo vredništva in dopisovalstva, nego tudi naj manjše 1000 gold. za začetek, ako je že skrb zarad tiskanja in jamčevine ali kavcije popolnoma na strani. Prvo so napravili vroči mlajši rodoljube, poslednje pa — nervum rerum gerendarum — ali po domače denar pa starši moške tiščije pod paleem, ki bolj hladokrvno mislijo.

(Dalje prihodnjije.)

A. Kremplj.

(Poskus živetopisne črtice.)

(Dalje.)

Okolica sv. Petra pri Radgoni je bila zibel omenjenemu, še živočemu g. Danjku, narodivšemu se 1787 l., in Antonu Kremplju, kateri je 1790 l. beli svet ugledal v Črešnjevih ravno ob cesti vodeči v Radgono. Nežen mladič kažoči v domači učilnici prebrisanu glavo poslan je bil v Maribor, da se ondi posveti naukom, kateri vodijo v bogoslovnico, in odtod v dušno pastirstvo. Za one dobe je malokdo iz prostega ljudstva mislil na drug stan, in roditelji niso poznali med učenejšo vrsto ljudi drugega prijatelja za se, nego duhovništvo; posvetujaci so strastno objemali tujstvo, iz misli pušivši narodnost slovenskega očeta in matere. V četrtem razredu je mladi dijak moral srečno reči mariborski gimnaziji zarad nezatne prokšenosti, napravil si je namreč v učilnici papirnato brado, in v spričevalo se mu je zapisalo kakor vzrok, da je odpuščen: papiream sibi barbam fecit (napravil si je papirnato brado). Iz tega se jasno vidi, kako ostro so imeli dijake v oni dobi, jaz bi priložil, nespametno ostro; toda ni se čuditi, vsaj bister um, modro in svobodno vodstvo, skrb za pravi dušni razvoj niso bivali onda v učilnicah, marveč menje razborni strahonje po vojaškem kopitu. Rečena dečinska predznost zasluži neko primerno kazen ali posvarilo, nikar izključenja, čemur mora pritegnoti vsak razumen, nepristran in le nekoliko olikan človek; toda kocka je padla in Tonček je odrinol v nemški Gradec, da ondi najde milost in sme nauke nadaljevati, kar se je tudi spolnilo. Od 1811 — 15. nahajamo Krempljuna v graškem bogoslovnem semenišču kot bogoslovca, kjer je marljivo se učil in skrbno spisaval, kaj? Jegov součenec g. Pirkar, še živoči župnik pri sv. Bolfanku na Kogu poleg Štridave pravi: Zdi se, da je zlagal same slovenske povedi, pesmi in druge primerne in potrebne sestavke; sredstva je rabil naj več iz akademiške knjižnice in odinod. To očitno kaže, da je treba zgoda početi se pripravljati vsakteremu bodočemu pisalcu, ako hoče dognati le do nektere stopnje potrebne dovršenosti, da je treba v mladosti nabirati si podatke in obilno tvarine, o kateri se v godnejših letih leže modreje razsojuje; v mladosti je treba znanstveni krog širiti, da se pozneje zamore